

Esse de dōne ari in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiuulu de prenumeratiune:
pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:
pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopesca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl., era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuulu publicatiuniloru se se anticipie.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune
la

„LUMINA“

fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Condituunile de prenumeratiune remanu totu celea din fruntea foii.

Essemplarie complete avemu atatu de estimpu, catu si de anu. incependu de la nr. 1. alu aparerii-„Luminei“.

Pre dd. prenumeratori, delocu ce nu li sosesc atare numeru, ii rogamu se binevoiésca a reclama. — Reclamatuune este bine a se face sub adres'a, sub carea s'a facutu prenumeratiunea, pentru ca altminte danu de pedece.

Aradu 11. januaru. 1873.

Redactiunea.

Cum stamu cu scól'a si cu invetiamentulu popularu?

De la 1849. pana pre la 1865. am naintatu pre terenulu invetiamentulu in catu am facutu minuni. Acést'a nu numai noi o afirmam, ci o recunoscu chiar si ceia cari sunt contrari desvoltarii romanului. Dar cumca de atunci pana astadi am datu ceva inderetru — vorbescu in sesi faptele.

Celu ce a petrecutu cu atentiune invetiamentulu nostru, va afla cumca nainte de acést'a cu cati-va ani, gimnasia si alte institute de invetiamentu erau cercetate de sute de tineri romani. De essemplu aducu Beiusiulu. Din anu in anu inse numerulu acestor'a a scadiutu, pana ce acum e de totu tristu. Mi se va obiecta ca aci a contribuitu gimnasiulu din Bradu, infintiatu de curundu. Inse acést'a nu este asia, ca ci numerulu studiosiloru de la Beiusiu cu cei de la Bradu cu totu, abia face diumetate din numerulu ce era cati-va ani mai nainte la Beiusiu. Pre la alte gimnasia inca este totu asisderia.

Cu adeveratu ca numerulu ascultatoriloru pre la institutele mai nalte a crescutu imbucuratoriu. Inse ce folosu de oficiri, daca lipsescu ostasii? Ce folosu de o clase de intieliginti, si nu unu poporu intieliginte? Intieliginti'a si cultur'a poporulu propriu — dar nu a classelor — este fundamentulu pe care se radica marirea si fericea natiunala!

Se trecemu la invetiamentulu popularu. De essemplu ieu cerculu Halmagiului, carele mi este mai bine cunoscutu. Dupa 1848., la inceputulu epócei absolutismulu, aveamu o scóla populara in Halmagiu, cu dōne clase, pentru intregu cerculu. Aceste dōne clase le cercetau celu putieniu 60—70 de scolari, cari mai toti devenira intieligintii si carturarii de astadi ai poporulu nostru.

Unic'a scól'a din Halmagiu, cu dōne clase, sub guvernulu absolutismulu nemtiescu, de la 1850. pana la 1863, adeca in restimpu de 13 ani, a provediutu acestu

cercu cu celu putieniu 100 de carturari bine calificati. De la 1863. pana astadi, scólele din ce in ce s'au totu inmultitu si prin comune, era numerulu carturariloru a scadiutu necontentiu. Caci pana candu mai nainte o singura scóla in 13 ani ni dá la 100 de carturari, a cum cam 13 scoli nu ni dau atati carturari ba nici pre diumetate. Aceste date sunt autentice si positive, mi le-am culesu insumi in calitatea de inspectore scolariu in inspectoratulu meu. Socotu ca nu me insielu presupunendu cumca si prin alte cercuri vecine esiste acésta proportiune trista.

Ce póte se fie caus'a acestui regresu?

Un'a causa este ca materialminte am scapetatu forte. Darile cele mari si grele catra statu, nu se mai platescu din venite, ci din capulu bunurilor; adeca nu me potu platí cu rodulu de pre holda, ci trebuie se dau chiar si din holda ceva, zalogindu séu vendiendu scl. Candu omulu scapeta materialminte, candu flamendiesce, nu vine voia, nu are timpu si putere a se ocupá de cantare, desemnu, gimnastica cu privire la esercitiele militari scl. — Poporulu trebuie se fie asecuratu materialminte catu de catu ca se capete indemnu la desvoltarea intelectuala.

Alta causa a regresulu este legea de invetiamentu, carea, in locu se dee ajutoriu eficace instructiunei poporulu, cerca mai multu cale si modu de a lovi confessiunile, de unde urmarea naturala este: nu naintarea invetiamentulu, ci unu resbelu defensivu din partea confessiuniloru. In locu de a fi o lupta a emulatiunei nobile, este o lupta pentru esistintia ce sunt silite se o porte confessiunilo cari — tota esistinti'a loru au intrebutiat'o pururia pentru cultura si lumina; fora de cari confessiuni nici s'ar puté intipul cultura.

Legea de invetiamentu merge de lovesce unde ar trebui se ajute si se spriginésca. Acést'a este anomalia, este incurcatur'a si daun'a intereselor luminarii. Acést'a ar trebui s'o faca se incete cei ce la locul competente porta vórb'a in numele romaniloru si alu intereselor tierii.

Nicolau Butariu.

Caus'a invetiamentulu popularu in adunanti'a nationala a Franciei.

Ministrulu de invetiamentu asternu adunantie nationali unu proieptu de lege in caus'a invetiamentulu popularu. Adunanti'a ilu dede la o comisiunea. Comisiunea se pronuncia in contr'a ideiloru ce ministrulu le-a imprumutatu de pre la vecini, mai vertosu din Germani'a. Éca aci câteva pasuri din raportulu comisiunei catra adunanti'a generala:

„Ceea ce face onóre tierii nóstre si adunantie generali este ca, indata dupa loviturile ne-mai pomenite de la sórte, nu se ocupara numai si numai de cestiunea reorganizatiunei materiali, ci in ordinea prima se straduirea pentru restaurarea morala a natiunei; nu se ingrigira numai de armata, ci in acel'a-si timpu si de scóla. Ministrulu de instructiune, credinciosu ideiloru sale ce le marturia inca pre candu facea parte

din opozițiune, ceru de la Domni'a Vóstra ca, urmandu essemplului celor'a ce ne-au devinsu, se santiunati cumca: in contr'a aceluor parinti de familia, cari nu-si dau pruncii la scóla, se se proceda cu pedepse aspre. Adeca ministrulu a cerutu de la DVóstra ca invetiamentulu se fie obligatoriu, desi nu este unu invetiamentu *gratuitu*, cáci acest'a nu l'a crediutu cu putintia din cauza cá bugetulu este dejá forte apesatoriu.

Delpit si consoci Vi-au propusu se mergemu inderetru, dreptu la legea liberala din 15. martiu 1850. ce mai apoi imperati'a o cioncase.

Vi s'au asternutu si alte proiepte multe, cari a dese aveau punte de manecare de totu contrarie, dar tóte nisuiu la acel'a-si scopu; unii cereau obligamentulu séu *sil'a* ca medilocu catra scopu, altii doriau se primimu ca medilocu libertatea.

Pre candu in parlamentu se petreceau aceste iniciative, pre atunci la biroulu adunantie se depusera o suma de petitiuni cari, casi resunetulu unei tieri in ruinare, esprimeau parerile si dorintiele cele mai contrarie.

Se fie invetiamentulu gratuitu, obligatoriu, laicu? sunt intrebari ce se respandiau cu energia si cu sgomotu. Óre se scótemu religiunea din scóla, séu se o primimu si in viitoriu ca basa a educatiunei si ca scutulu celu mai bunu alu prunciloru nostri? Cátu spatiu se aiba libertatea si statulu? cátu drepturile parintelui si ale familiei?

In mediloculu acestoru intrebari feliurite si proiepte contrarie, adunanti'a natiunala numi o comisiune. — Problem'a comisiunei erá chiara. Dintre 15 birouri, 13 s'au pronunsiatu in contr'a proieptulu de lege a ministrului, si au respinsu veri ce principiu séu medilocu de sila materiala. Cu adeveratu unu birou a primitu in principiu invetiamentulu obligatoriu, dar a pusu de conditiune cá se se gasésca unu espediinte cum s'ar puté tiené socóta de libertatea si de consciinti'a singurateciloru parinti. Numai unu singuru birou s'a pronunsiatu intru tóte pentru proieptulu de lege alu ministrului. Dar, desi dupa pronunsiarea birouriloru problem'a comisiunei erá atátu de chiara, totusi comisiunea a studiatu caus'a cu multa diligintia, precum merita importanti'a ei. Au trecutu siedintie multe in desbateri pana sa venimu a reportá cá spiritulu din acestu proieptu de lege este pentru noi strainu.

Comisiunea, recunoscendu acest'a, se se marginésca la unu simplu votu negativu? Atare votu n'ar indestuli nici adunanti'a natiunala, nici pre guvern, nici pretensiunile indreptatite ale opiniunei publice. — Se facemu dara o lege de totu noua? inse ast'a ar insemná a esperimentá, si esperimentarea este, mai vertosu in afaceri de ale educatiunei si invetiamentulu, forte daunósa. Montaigne dice: Avemu se ne indoimu cumca prin schimbarea unei legi esistinti, fie cátu de mediócre, am puté se dobandimu mai multu de cátu prin imbunirea (ameliorarea) ei.

Indoiél'a trebue se faca locu securitatei. Este vorba de o lege, ce a datu probe de eficacitatea sa, conducendu invetiamentulu Franciei in pasi lini dar securi.

A retorná la legea din 1850, ar insemná a desconsiderá progresulu ce timpulu l'a facutu de atunci pana astadi. Viéti'a de astadi are lipse nóue, prasea ni aréta nóue esperintie, éra opiniunea publica a sternitu multime de intrebari, cari pretindu de la noi respunsu chiaru si resolutu. Principiele remanu acele-si, dar aplicarea loru trebue se se conforme stariloru si datineloru din cutare tíera. De aceea comisiunea si-a propusu se astérna unu *contraproieptu*, care se tiena socóta de tóte momintele pomenite, si de legea din 1850.

Cum se fie invetiamentulu, obligatoriu, séu liberu? Se proceda cu sil'a, séu cu libertatea? Comisiunea s'a pronunsiatu pentru libertate.

Óre invetiamentulu obligatoriu, dimpreuna cu sil'a si cu globale, duce-ne-ar mai iute la scopu? Ne jindoiimu forte, pentru cá naintarea invetiamentulu nu aterna intr'atát'a de la despusetiunile legii, pre cátu aterna de la feliulu datineloru, de la multimea scóleloru, de la calificatiunea invetiatoriloru si de la eficacitatea metódeloru.

In timpulu din urma s'au facutu dese provocari la essemplulu ce ni-lu dau natiunile straine. Ma unii socotiau cá invingerea prussiloru a supr'a nóstra, inca se se atribúésca cercustantie cá scól'a prusésca e mai buna de cátu a nóstra. Dar cine esaminéza caus'a mai inadinsu, se convinge cumca infflorirea si decaderea invetiamentulu are alte cause, nu sistemele. Belgiulu celu liberu are scoli mai bune de cátu Germani'a, de asisderia inflorescu scolile in cele mai multe

state ale uniunei americane, fora ca intr'acestea se fie o lege silitória. Portugali'a are invetiamentu obligatoriu adeca silitóriu, si totusi nu i-ar veni nimeni a minte se provóce la essemplulu si la prasea acestui statu.

Dar cum s'ar si puté dice invetiamentu *obligatoriu*, fora a nu dice si a dóu'a parte a acestui principiu, adeca invetiamentu si *gratuitu*? Au nu este frase góla a dice cá: prunculu e *datoriu* se umble la scóla, si a dice acest'a atunci candu in comun'a intréga nu este scóla, séu candu prunculu nu e in stare se mérga la scól'a din comun'a vecina? Ne tememu cá primindu obligamentulu, sil'a, ca unu principiu pre care se se baseze invetiamentulu popularu, si falindu-ne cu acésta dobanda pompósa, curundu séu mai tardiu, dupa ce vor trece ilusiunile, va se ne cuprinda o descuragiare, debelare morala. — In ochii comisiunei, obligamentulu instructiunei nu convine nici cu libertatea ce s'a garantatu consciintieloru. Almintre este acest'a in Prussi'a unde dupa regulamentulu lui Federicu celu Mare, guvernulu este si statulu, si biserica si scóla. La ori care poporu se póte introduce obligamentulu séu sil'a mai usioru de cátu la noi; — cáci noi am lasata deplina libertate convingeriloru religióse si convingeriloru politice. De aceea dice comisiunea: libertate, nu sila! Parintele are dreptulu si detorinti'a a se ingrigi precum de nutrementulu trupescu asia si de celu intelectualu si moralu alu fiiloru sei. Asia e scrisu in codicele nostru civilu, si nimeni nu i-a venitu inca a minte se protesteze in contr'a acestoru despusetiuni. . . . Se-i permitemu fie- carui poporu a-si conservá datinele si moravurile, si se ne ferimu de a justificá cuvintele unui barbatu (Barrau: Du rôle de la famille dans l'éducation) carele a scrisu multu despre educatiune si carele dice:

„Sunt ómeni, cari facu togm'a contrariulu de ceea ce facu albinele. Pre eandu albinele culegu de pre fiecare flóre ceea ce este mai bunu pentru ca din acest'a se pregatésca mierea, pre atunci densii, voindu a face o lege de invetiamentu, culegu de la tóte popórele ceea ce gasescu mai nedreptu si mai nepotrivitu.“ —

Acestu operatu alu comisiunei anevoia va avé o sórte mai buna de cátu celu ministerialu, din cauza cá diariile ilu combatu mai tóte, pretindiendu ca: invetiamentulu se fie *obligatoriu*.

Din Palestin'a.

Cetitorii nostri sciu cumca Cirilu patriarculu din Ierusalimu a fostu depusu prin medilociri grecesci, din cauza cá in sinodulu de la Constantinopole s'a pronunsiatu in favórea bulgariloru. Dar celor'a lalti crestini din Palestin'a nu li vine la socotéla acésta depunere. De aci provenira multe neplaceri, ce „Telegrafulu“ din Bucuresci le descrie:

In ajunulu Craciunulu, Procopios, noulu Patriarchu ortodoxu din Ierusalimu, se duse la Bitleimu spre a celebrá servitiulu divinu in diu'a de Craciunu la Biserica Nascerei. S. Sa erá acompaniatu de unu numeru óre care de soldati. Primirea ce i se facu de arabi, femei si copii, — fiindu cá barbatii s'au trasu la o parte — a fostu din cele mai singulare si cu desevarsire exceptionali. Nu se audiá de cátu blasteme, siueraturi si totu feliulu de sgomote. Soldatii primira ordinu de a imprastiá multimea; dar ei au avutu rusine de a intrebuintiá forti'a in contr'a femeiloru si a copiiloru, lasandu se faca ce vor voi. Nici unu arabu n'a asistatu la oficiu. In anii precedinti, in asemene ocazioni, gramadirea crestineloru erá asiá de mare in cátu monastirea nu putea se-i mai incapa. Anulu acest'a n'a fostu de cátu vr'o suta de pelerini greci, preoti si soldati.

Cu tóte steruintiele, Palestin'a a remasu fidelu Patriarchulu Cirilu, alu caruia nume se pronuncia si astadi in rugatiuni.

La Jaf'a superiorulu monastirei a fostu abandonatu de preotii indigeni. A trebuitu se aduca dela Ierusalimu unu preotu grecu pentru serbatorile Craciunulu. Arabii, care dela plecarea ex-patriarchulu nu mai pusera piciorulu in biserica, aveau intentiunea de a celebrá oficiulu dilei anului nou in capil'a cimitiriului, situatu afara din orasiu, care este proprietatea comunitatei arabe.

O parte din deputatiunea araba s'a imbarcatu pentru Constantinopole. Unulu din membrii acestei deputatiuni, care trebuiá se urmedie pe colegii sei câte-va dile mai in urma, a primitu din partea pasiei, dupa cererea Patriarchulu, ordinulu de a nu parasi orasiulu.

Noul Patriarcu staruía pe langa pasia ca In. Pórta se anulede regulamentul elaboratu de sinodu si trimisu guvernului centralu pentru a-lu sanctioná. Acum cá este in posesiunea beratului seu, noul Patriarcu ar voi ca regulamentul in cestiune se nu mai fia sanctionatu de In. Pórta, cáci acestu regulamentu chiar ilu aru pune la discretiunea acelor'a care ilu au pusu pe tronulu Patriarcalu si care sperau a face din acest'a o papusia.

Multe plangeri se ridicu din partea clerului inferioru relativu la cheltuelile esorbitante, ce deputatiunea monastirei face la Constantinopole.

Secretariulu sinodului, Photius, se pregatesce a plecá pentru Constantinopole, unde trebuie se inlocuiesca pe Veniaminu, siefulu deputatiunei monastirei, ce urmédia a se inapoiá la Ierusalimu.

Ingerinti'a consulatului Germaniei a intrecutu tóte limite. Nu se vede inse motivulu animositatii sale in contr'a ex-patriarcului. Cu tóte acestea, gratia ex-patriarcului Cirilu, Germania posedea terenulu unde s'a descoperitu templulu cavaleriloru.

Multi isi aducu aminte acusatuniile si injuriile ce sinodulu a aruncatu in contr'a ex-patriarcului, pentru c'a datu acestu terenu Principelui Fridericu Carolu.

Acestu faptu, coincidéa cu conduit'a ténuta de Baron Alten, dóue trei dile inaintea isgonirii Patriarcului. Duc'a de Saxe erá la Ierusalimu, si cu tóte cá ex-patriarculu Cirilu nu erá inca destituitu, consululu Germaniei conduse pe duce la visita, la presedintele sinodului, Procopios, éra nu la Patriarcu.

Se dice cá consululu Rusiei va plecá pentru Constantinopole spre a raportá, ambasadorului Czarului, totu ce s'a petrecutu la Ierusalimu in privinti'a Patriarcului.

Protocolulu

Comisiuniloru delegatiunale congresuale emise in caus'a despartirei ierarhice a serbiloru de catra romani din comun'a mestecata Tornea in comitatulu *Cianadului* conformu Invoielei incheiate la Carlovietiu de datulu $\frac{19. \text{Iunie}}{1. \text{Iuliu}}$ 1872. Pertractarea ténuta in $\frac{18}{30}$ Noemvre a. c.

— Incheiare. —

10. Representantii barbati de incredere romani, dupa o consultare intre sine si cu comisiunea romana

Dechiara: cá considerandu si ei acea tomeanica impregiurare cumca coreligiunarii si fratii serbi cu parere de reu si cu anima infranta crestinesca se despartu de catra maic'a biserica in carea mosii si stramosii loru s'au botezatu, cununatu, cuminecatu, si inmormentatu; considerandu cá in strat'a ace'a mai toti locuitorii sunt coreligiunarii serbi, considerendu cá ei romanii sunt familiarisati adeca inuscriti si infratiti cu serbii; considerandu cá poporulu de ambele natiunalitati astadi in urn'a aniloru rei neroditori, materialminte se afla scapatati, in fine considerandu: cá la unu casu daca— apere Ddieu — si anulu venitoriu va fi neroditoriu — poporulu va sereci cu totulu necum se fie in stare a suportá greomentulu de desdeunare, éra impregiurarea cá despartirea are se se intemple numai din privinti'a ierarhica natiunala, adeca dupa limba, ci nu dupa religione séu ritu: dreptu acea in contielegere reciproca ambele parti incheie intre sine sarbatorésca si nerevocavera impacatiune in urmatoriulu modu:

IMPACTIUNE.

I. Biserica remane si in viitoriu in posesiunea si in proprietatea comuna a ambelor parti sub urmatoriile conditiuni:

1. Romanii se despartu cu parochi'a, scól'a respective invetiamentulu si cu administratiunea bisericesca, parochiala, scolaria si economica finantiala.

2. Spre acestu scopu romanii formédia, se organisédia si se constitnescu ca comuna bisericesca parochiala separata de sine statatória cu parochu, invetiatorin si epitropia propria in spiritulu Statutului organicu adusu de congresulu natiunala bisericescu romanu din Sibiiu si intaritu de locurile mai inalte; fiindu supusi Ierarhiei loru respective diecesei natiunale aradane de pana acum.

3. Credintiosii serbi asisderea se despartu cu parochi'a, scól'a (invetiamentulu) si cu administratiunea economica finantiala, avendu parochu, invetiatoriu si epitropi proprii, formendu comuna bisericesca parochiala propria si organisendu-se in spiritulu Statu-

tului si prescrielor congresului loru nationalu de Carlovietiu; fiindu subordinati Ierarhiei serbe respective incorporandu-se la dieces'a nationala a loru din Temisior'a.

4. Servitiulu dumnediescu (adeca slujbele liturgice rituali) se va téné pe rondu incepandu-se de duminec'a viitoria, in un'a septemana numai in limb'a romana si numai prin preotn romanu, si un'a septemana numai in limba slava prin preotulu serbu, inse fara de esceptiuno déca serbatorile mari ar cadé in septemana slujbeloru a uneia séu celeialalte parti; va se dica déca in septemana romaniloru ar cadé atare serbatóre mare: servitiulu e a se téné numai in limb'a romana si prin preotulu romanu, si viceversa: numai la casu déca poporulu ar dorí adeca, déca si serbii si romanii s'ar' invoí in contielegere fratiésca cu preotii si invetiatorii li sta in libera voie (pentru mai mare pompa:) a se celebrá sant'a liturgia in ambele limbi imprumutatu.

5. Parochulu romanu primindu in a sa pastoreire sufletésca pre dreptredintiosii crestini romani precum acestia — dupa conscriptiunea matriculara se afla, — implinesce servitiile si functiunile specialu in limb'a romana; éra parochulu serbu in limb'a slav a pe langa solvirea taceloru stolarie. Nu este inse eschisu neci opritu unulu séu cela-laltu preotu a implini asemenea functiuni reciprocamente — si la casu de invitare din partea vre-unui crestinu romanu séu serbu, firesce cu invoirea concernintelu preotu alu caruia parochianu este respectivulu invitatoriu; neci nu este opritu preotulu romanu séu serbu, la o eventuala impedecare prin morbu a nu suplini functiunile in locul celui impedecatu -- dar' firesce ér numai cu consentimentulu atátu a respectivulu preotu cátu si a parochianului pentru care se receru functiunile.

6. Recuisitele si alte utensilii bisericesci pana acum comune sunt de a se luá intr'unu inventariu separatu in 2 esemplarie, dintre care unulu romane la parochulu respective epitropi'a romana, si unulu la cea serba; dar aceste recuisite romane precum se afla astadi in biserica; — éra despre cele anume ale serbiloru séu romaniloru fie care parochu si epitropu compune unu inventariu separatu, in care apoi tóte cele procurate de aci in colo se pórtá iarasi separatu in evidintia.

7. Venitulu tasualu de la clopote prapori si repidi precum si celu de la cununii si specialu tóte cáte voru fi in septemana romaniloru se incasedia si manipulédia prin epitropi'a romana; éra cele din septemana serbiloru prin epitropi'a serba adeca mai respicatu, venitulu tasuriloru dupa septemana éra tóte celalalte dupa parochieni. —

8. Din sesi'a parochiala, diumetate se desparte respective devine in proprietatea comunei bisericesci romane si o folosesce concernintele parochu romanu; éra cea lalta diumetate se cede comunei bisericesci serbe pentru de a o folosi preotulu serbu. Astfelu impartindu-se sesi'a in natura diumetate indata se póte transeria in cartea funduala pe numele comunei bisericesci romane, éra cealalta diumetate pe cea serba.

9. Birulu si stótele, — de sine se intielege — cá au se le respundá credintiosii romani parochului loru, éra serbii asisderea parochului loru.

10. Capitalulu bisericei in obligatiuni, bani gata si restantii in data dupa constituirea comunei bisericesci serbe se imparte egalu in dóue, predendu-se fiecaroi epitropii pentru manipulare separate.

11. Edificiulu de scóla remane si in viitoriu comunu, — inse cu acea conditiune: ca se se folosésca numai pentru scolaria prunciloru, adeca impartindu-se proportionalminte, in un'a chilia se se tiena invetiamentulu cu scolarii romani si prin invetiatoriulu romanu, éra in alta cu scolarii si prin invetiatoriulu serbu, obligandu-se fie care parte a se ingrigi pentru locuinti'a privata a invetiatoriului seu, si pentru recerintiele scolastice reperate dupa lege.

12. Pamentulu scólei asisderea se imparte egalu adeca $\frac{2375}{1600}$ jugere remanu in posesiunea si proprietatea romaniloru, folosindu-se de invetiatoriulu romanu si transcriindu-se in cartea funduala pe numele comunei bisericesci romane; éra $\frac{2375}{1600}$ jugere se cedu serbiloru in proprietatea loru transcriindu-se pe numele comunei bisericesci serbe si folosindu-se de invetiatoriulu loru. —

13. Impartirea sesiunei parochiale de sub nrulu cartei funduaria 344. part. 717. are se se intemple astfelu, ca diumetatea pe partea comunei serbesci respective a parochului se vina sub part. Nr. $\frac{717}{a}$ de catra drumulu Pocichei, éra diumetatea pe partea romana se vina sub part. Nr. $\frac{717}{b}$ de catra pamentulu scólei.

14. Totasia si pamentulu scólei sub nrulu cartei funduaria 386. part. 718. ce se imparte ca sub nr. part. $\frac{718}{a}$ se vina romaniloru, éra partea sub nr. part. $\frac{718}{b}$ serbiloru.

15. Afându-se pe fîi'a sarcinelor a cartii funduaria o datoria intabulata de 140 fl. 88 cr. v. a. in favoarea statului: ambele parti se invoiescu, acést'a datoria la timpul seu, — dupa ce se va limpedi urdirea ei — se o supôrte in comunu.

II. Ambele parti despartindu-se finalminte numai cu averea nemiscatôrie parochiala si scolaria, adeca cu pamenturile, si numai cu cele miscatôrie in privinti'a realitatilor respective edificiului bisericeii si a scôlei remasu deocandata comunu, se invoiescu: ca la casu si cu timpul candu adeca in impregiurari mai favorabili starea materiala li-ar permite a desplatî un'a pre cealalta parte, atunci in contielegere se se póta finalminte despartî respective impartî atâtu cu edificiulu bisericeii cātu si cu alu scôlei in urmatoriulu modu:

1. Partea ce conformu punctului IX. din Invoiel'a Carlovitiana dupa o conscriptiune atunci facende esacta, — s'ar constatá ca maioritata se remane in proprietatea edificiului bisericeii si alu scôlei; avendu a desdauná pe minoritate cu o suma ecuitabila dupa cum se vor tocmí; — luandu-se de basa valôrea edificiiloru estimande conformu impregiurariloru de atunci.

2. In asemene casu de despartire si impartire de sine se intielege — cã tôte cartile si tôte obiectele recuisitele bisericesci vinu sub impartire adeca vor fi a se separá si estradá partii ale carui sunt si care este din proprietatea si posesiunea acelor edificie.

3. La casulu unei astfelu de eventuale despartiri si impartiri ambele comunitati bisericesci au se face aretare la concernint'alu loru jurisdictiune diecesana se cêra incuviintiarea si esmiterea unei comisiuni miste.

4. In fine pe tempulu cātu biserica se va folosi in comunu, scaunele bisericesci remanu cum se afla astadi in posesiunea respectiviloru credintiosi — fara privire la nationalitate respective septeman'a de servitiu; si se conditiunédia espresu cã deca careva dintre posesorii scaunelor va reposá, scaunulu vacantu remasu dupa mórtea credintiosulu romanu se se vinda pe calea licitatiunei numai lo romanu, éra celu vacantu remasu de serbu numai la serbu. Protocólele matriculari indata dupa constituirea nóua a ambelor comune bisericesci se voru portá asisderea separate; éra cele de pana acum se se conserve in archivulu bisericeii sub respunderea ambiloru preoti.

Care impacatiune cetindu-se si esplicandu-se din punctu in punctu barbatiloru de incredere in limb'a loru materna: dînsii dechiara ca o au priceputu si asia inchieinduse se subscrie de ambele parti pactante, de ambele comisiuni si se vidimédia de delegatulu auctoritatii politice.

Datu in Tornea $20\frac{1}{2}$ Noemvrc
Decemvrc 1872.

Urméza subscrierile.

Estradatu prin:

Petru Petroviciu

Acesoru-referinte consistorialu.

VARIETATI.

= „Economulu,” organu periodicu, se publica la Blasiu. Pana acum am primitu unu numeru. Reproducemu aci program'a acestui organu cu ortograf'ia sa cu totu.

Fratiloru agricultori!

„Intre tote, dein care se pote trage ce-va folosu, nemica este mai bunu, nemicu mai manosu, nemicu mai dulce, de cātu agricultur'a; nemicu mai demnu pentru unu omu liberu, de cātu ca. Cicero, offic. I. 42.”

Poporulu romanu mai intregu — chiaru si inteliginti'a — se ocupa cu agricultur'a eredita dela strabunii sei, Romanii antichi. Se pare cã sentinti'a sonora, de mai susu a stramosiulu Cicero, a strabatutu si s'a inradecinat in pieptulu fia carui Romanu, intru atât'a, in cātu nu voliesce a-si parasí ocupatiunea eredita dela stramosi, neci atunci, cându fortun'a pote iar' suride mai bene pre o alta cariere. Elu remane sinceru aratrului ereditu de mii de ani.

Ni-se pare inse, cã de unu tempu in coce a inceputu poporulu nostru a desperá, cãindu-se, ca „pamentulu nu mai produce cã mai de multu;” er' elu pre di ce merge totu seracesce. Au nu vedemu in tote dilele casuri, unde Romanii si-vendu vitele, agrii si mosti intregi, strainiloru speculanti si altoru proprietari mari, fiindu siliti a-si cumpará bucate si a solvi contributiunea?!

Ore bene e, cã Rom'ulu plugariu se-si cumpere bucatele, vendiendu-si proprietate castigata cu sudore, si sângerandu sute de ani?! Inca cãti-v'a ani totu asia si cea mai mare parte a Ro-

maniloru a devenitu proletari! O impregiurare acést'a care imple de ingriigare pre totu Romanulu bene semtitoriu. — Si ore unde jace reulu celu mai mare? — De securu nu in calitatea rea a pamentulu nostru stramosiescu, ca acest'a e pamentulu promisiunei; dar noi nu-lu scimu folosi. Cātu de pucinu se precepe poporulu nostru la cultivarea pamentulu, ne arata — durere — starea cea deplorabila si démna de compatimitu in care se afla cea mai mare parte a aceluia-si.

Celi mai multi agricultoriu suntu de ace'a parere scalcitata, cã eli economiséza asia de bene in cātu unu ce mai bunu nu esista, si nece cã voru se auda de progresu in economia, chiaru nece atunci, cându si-vendu vitele si mosiile spre a-si cumpará bucate! Vedeti, Domniloru, chiaru acést'a parere a adusu pre economii nostrii la starea ace'a deplorabila in care se afla astadi. Unu inimicu puternicu acest'a Dloru, care ne amenintia cu ruinare totale. Trebuie deci se ne intorcemu tote poterile spre a-lu nemici pâna inea nu-e tardiu

Pamentulu nostru contiene o multîme de tesauri, cari trebuie preceptu ai esplotá.

Noi avemu dreptulu si poterea de a scote dein pamentu atât'a cātu se afla in elu, fora de a-i debilitá inse poterea sa productoria, ci dein contra acést'a trebuie se o inaltiamu. Chiaru acést'a e maestria, care economii nostrii nu o precepu, dar' trebuie se o invetia, deca nu voliescu se perimu, facandu locu altor'a, cari voliescu si sciu invetiá.

Acestea suntu Dloru, motivele, cari m'au indemnatu a intreprinde edarea acestui organu, care are chiamarea de a conlucrá intru acolo, cã se se introduca unu modu de economisare mai rationale, corespondietoriu cerintiloru de astadi.

Cându va infori la noi agricultur'a, mam'a nutritoria aloru milione de omeni, si bas'a industriei, atunci vor luá unu sboru avantagiosu si industri'a si comerciulu; va infori si prosperá patri'a si scump'a nostra natiune.

La lucru dar', fratiloru, se tienemu si noi pasii cu lumea civilisata, de care calile fierate ne au apropiatu intru atât'a. Se aratamu lumii, cã si noi scimu apretia ce e bunu si folositoriu. Se documentamu in fapta cã suntemu urmatori demni acelu poporu gloriosu, care si-a luat conducatori si domnitorii sei dela cornele aratrului.

„Economulu” va pertractá intru unu modu ratiunалу: agricultur'a, silvicultur'a, pomeritulu, venieritulu economi'a de casa, stuparitulu, cultivarea viermiloru de matasa, a animaleloru de casa, pre cumu si curarea acestor'a in casu de morbu, legumaritulu si cultivarea floriloru; va tractá dein candu in candu si industri'a si comerciulu; tote acomodate elime si impregiurariloru dominante in diferitele regiuni locuite de Romani. Cu unu cuventu: Economulu va fi organulu acelu, care va comunicá esperintiele salutarie a economiloru mai rationali toturoru celoru-alalti.

In urma ne adresamu catra P. T. Publicu agricultoriu cu rogarea: se benevoliesca a imbraciosia acést'a intreprindere cu caldur'a receruta, ajutandu-ne atâtu moralmentu, conlucrandu spre benele publicu, cātu si materialmente, concurrendu cu prenumeratiuni cātu de multe, ca cu catu vomu avé prenumeranti mai multi, cu atât'a vomu potu lucrá mai cu efectu. —

Pretiuulu de prenumeratiune este: pre unu anu intregu 4. fl. pre $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. si pre $\frac{1}{4}$ anu 1 fl. v. a. Pentru docenti populari pre semestru 1 fl. 50 cr. Pentru Romani'a pre Semestru 5 lei noi.

Banii de prenumeratiune se adreséza prein asemnatiuni postale (Postanweisung) cari constau numai 5 cr, de a dreptulu la „Redactiunea Economului,” Blasiu (Balásfalva). —

Domnii, cari voru benevoli a ne aduná prenumeranti, voru primi pentru 8 abonati unu esemplariu gratisu; ori si-potu retiené pretiuulu unui esemplariu, dela fia cari 8 prenumeranti.

Ne rogamu a grabi cu prenumeratiunile, ca se ne potemu orientá cu tiparirea esemplariiloru. —

„REDACTIUNEA ECONOMULUI”

= *Necrologu.* Majestatea Sa Imperatés'a Carolin'a August'a, veduva dupa Imperatulu Franciscu, a repausatu la Vien'a in 9 fauru a. c. in versta de 81 de ani. Curtea imperatésca s'a imbracatu in doliu. Fie-i tieren'a usiôra!

= *Spani'a e republica.* Amadeu, regele din Spani'a, a mul-tiemitu spanioliloru de tronu, si a luat familia, si plecandu prin Lisabon'a pre la sora-sa, a retornatu a casa la tatalu seu regele Italiei, éra parlamentulu italianu i s'a asternutu unu proieptu pentru a se restitui Amadeu in tôte drepturile ce le-au avutu mai nainte ca principe italianu, pana a nu primi coron'a Spaniei. Intra'ceea la Spani'a s'a constituitu unu guvernulu dintre republicani.